

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului **ASTRA Data Mining. Muzeul Digital al Romanului Românesc din Secolul al XIX-lea**, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național (AFCN).

Sugestie de citare a arhivei:
Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, David Morariu, Teodora Susarenco, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: secolul al XIX-lea*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2019.
http://revistatransilvania.ro/mdrr

This novel was digitized for the project **ASTRA Data Mining. Muzeul Digital al Romanului Românesc din Secolul al XIX-lea**, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration (AFCN).

Citation suggestion:
Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, David Morariu, Teodora Susarenco, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: The 19th Century*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2019.
http://revistatransilvania.ro/mdrr

MUZEUL ASTRA
COMPLEXUL NAȚIONAL MUZEAL ASTRA

CONSILIUL JUDEȚEAN SIBIU

PROIECT CO-FINANȚAT DE:
Administrația Fondului Cultural Național

ULBS
Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu

DRIDRI

Ziarul francez *Teatrul*, cu data 25 iuniu 1851, conţine liniile următoare :

„O tînără artistă, cea mai frumuşică din toate cîte le-am zărit pe scenele teatrelor de pe bulevarde, a murit în floarea tinereţei ! Veselă şi graţioasă, ea poseda calităţile inimei şi ale spiritului. Toţi acei cari au cunoscut-o regretă în persoana sa o artistă de talent şi un model perfect de eleganţă şi de isteţime pariziană. Ea purta între amici gentila denumire de Dridri, însă numele ei adevărat era :

Marie-Angélique Chataignez !“

. . . . . .

Cetind aceste rînduri, mulţi din românii cari au fost emigraţi la Paris în anul 1848 îşi vor aduce aminte de acea drăgălaşă copilă atît de pariziană în spiritul său, atît de română în inima sa !... Ea s-a unit la toate aspirările patriotice ale generaţiei entuziaste de acum douăzeci de ani, care a dat semne de viaţă naţională în Iaşi şi Bucureşti : ea a împrăştiat adeseori cu farmecul veseliei sale negurile posomorîte de pe fruntea celor descuragiaţi şi a lucit ca o dulce rază de soarele patriei în ochii multor emigraţi din ţările noastre.

Prin care mister însă capriţioasa natură sădise o inimă română în gingaşul sîn al unei pariziane ?

Pe cînd publicul francez se găsea în cea mai deplină ignoranţă despre Moldova şi Valahia, pe cînd aceste ţări erau considerate ca pămînturi aflătoare în fundul Asiei, pe cînd un deputat al Constituantei din Francia declara

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

că Bucureștii era capitala Bucariei, și un ministru al republicei confunda Cronstadtul din Ardeal cu portul de lîngă Petersburg, Dridri cunoștea România mai bine decît compatrioții săi și chiar decît mulți dintre compatrioții noștri. Ea era părtașă la toate secretele politicei românilor din Paris și se simțea mîndră de a o putea servi prin influența ce avea asupra unor corifei ai presei franceze. Acea jună artistă admirată pe scenă, urmărită de un cortegiu de adoratori, deprinsă de a trăi în luxul și în plăcerile modernei Babilone, părăsi deodată calea aurită pe care călca de patru ani cu nepăsarea tinereței și se retrase în sanctuarul inimei sale. Regina banchetelor pariziane abdică de bunăvoie, și lumea o perdu din vedere fără a înțelege motivul dispariției sale. În ziua cînd s-a decis a face acest pas atît de serios în viața unei femei, Dridri a scris amicilor săi un soi de circulară enigmatică în care le zicea :

„Adio ! Plec într-o călătorie la care am visat adeseori ; mă duc să cunosc o lume nouă de unde nu cred că m-oi întoarce printre voi. Nu vă încercați însă să ghiciți care-i acea lume ; cunoștințele noastre geografice nu se întind pînă la marginile ei !“

Pînă a nu descrie însă realizarea visului frumoasei călătoare, să aruncăm o privire asupra fazelor existenței sale trecute, precum ne-am uita într-o grădină înflorită ce am întîlni în calea noastră.

Domnișoara Marie Chataignez să născu la Bordeaux și rămase orfană de mică copilă. Ea fu crescută de o mătușă a ei, cu care veni la Paris cînd copila împlini 18 ani... La Paris ! la Paris !... Cine poate spune iluziile, speranțele, visurile seducătoare care flutură prin mintea unei tinere fete care se simte în primăvara vieței și în deplina înflorire a frumuseților atunci cînd ea intră în atmosfera îmbătătoare a Parisului !

Mătușa ei era amică de pension cu celebra actriță Déjazet, care pe atunci parvenise la culmea talentului și fermecase publicul parizian. Ambele amice se revăzură cu mare bucurie după un șir de mulți ani, și chiar de la prima întîlnire Déjazet simți mare simpatie pentru Dridri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Draga mea — îi zise ea — ești tînără, ești grațioasă, ai tot ce trebuie unei femei ca să placă, însă îți lipsește pedestalul de pe care să poți atrage ochii mulțimei. Fie o femeie înzestrată cu darurile cele mai frumoase, dacă ea nu are norocul a se face cunoscută în Paris, sărmana! rămîne părăsită, departe, ca o comoară neștiută. Tu însă, Angelică, fii fără nici o grijă ; eu mă însărcinez de viitorul tău și prin mine promit că vei reuși a deveni o personalitate în Paris.

— Eu ? replică Dridri cu glasul uimit.

— Tu !... Însă spune-mi ai gust pentru arta dramatică ?

— Nepoata mea nu visează decît teatru, răspunse mătușa ei cu grăbire.

— Minunat ! zise Déjazet. În curînd ea va debuta pe scena „Varietăților". Directorul este amicul meu, și el va fi preafericit de a priimi în trupa lui o actriță prezentată de mine. Pînă atunci, draga mea, să vii în toate zilele aicea, pentru ca să-ți dau cîteva lecții de declamare și să repetezi cu mine rolul prin care ai să-ți inaugurezi cariera dramatică.

Dridri, fericită de astă propunere neașteptată și cuprinsă de recunoștință, apucă mîna protectriței să o sărute ; însă Déjazet atrase pe gingașa copilă în brațele sale și o sărută pe ochii săi umezi de lacrime.

În adevăr, după șase luni, afișul teatrului „Varietăților" anunță debutul d-rei Marie-Angélique Chataigniez într-un rol de subretă, compus înadins pentru dînsa de autorii Duvert și Lausanne [1].

Mari lupte între ambiție și spaimă se petrec în sufletul unei june artiste la începutul carierei sale, atunci cînd sala e plină de spectatori, cînd celelalte actrițe privesc la dînsa cu ochi pizmași și întrebuințează toate manevrele pentru ca să împiedice succesul ei. Sărmana ! în acel moment critic, mintea i se tulbură, inima i se bate iute, glasul i se întunecă. Ea ar voi să fugă, să se ascundă în fundul pămîntului, însă nu ! ea trebuie să înfrunte pericolul, trebuie să iasă pe scenă, chiar de-ar fi să cadă moartă de uimire... Orchestrul execută uvertura, cortina se ridică,

[1] Félix-Auguste Duvert și ginerele său Lausanne, vodevilișți francezi din secolul al XIX-lea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lumina policandrelor inundă teatrul, publicul numeros așteaptă cu nerăbdare ca un judecător aspru care are să-și dea sentința... E un moment îngrozitor, căci de la el depinde succesul sau căderea, adică : viața sau moartea bietei artiste !

Cu toate aceste, Dridri avu norocire de a produce o impresie favorabilă publicului chiar de la prima sa intrare pe scenă : un murmur încorajător să ridică în sală cînd ea apăru cu figura sa vie, cu talia sa elegantă, cu farmecul tinereței sale. Ea-și jucă rolul foarte natural, și la cel întîi cuplet ce cîntă, glasul ei argintiu deșteptă un răsunet voios în inimele spectatorilor. Celebra Déjazet dete semnalul aplaudării din lojă, și toți o imitară, bătînd din palme cu entuziasm. Dridri se simțea nebună de bucurie, căci succesul ei era astfel consacrat chiar de la începutul piesei ; iar cînd cortina se coborî, publicul rechemă pe fericita copilă, care se prezintă cu modestie, salută lojele și parterul, zîmbindu-le grațios, și primi un frumos buchet de roze de China aruncat la picioarele ei de însăși Déjazet.

Între acturi juna debutantă veni să mulțumească protectriței sale, care o sărută în prezența publicului, felicitînd-o de succesul ce avuse. Toate lornetele din sală se țintiră spre acea lojă, și cavalerii declarară în unanimitate că d-ra Marie Chataignez nu perdea nimic din grațiile sale afară din scenă ; damele însă, din contră, îi descoperiră multe defecte închipuite, cari erau de natură a face din copila drăgălașă un monstru spăimîntător.

Nu trecură zece minute și-n loje se prezintă un cavaler de o aparință nobilă și plăcută : era contele de Farol, unul din membrii de la Jockey-Club, unul din fashionabilii Parisului. El avea o figură care esprima calitățile inimei și maniere de un adevărat gentilom. Intrînd, contele dete mîna d-nei Déjazet după moda engleză și-i zise :

— Vin să salut luceafărul scenei pariziane.

Déjazet îi mulțumi cu o zîmbire și replică : „Salută, domnule conte, și pe d-ra Chataignez, o nouă stea care răsare pe orizontul artei dramatice". Contele să închină tinerei artiste, zicînd : „Am admirat pe domnișoara din stala mea : am rupt o pereche de mănuși aplaudînd-o și sînt mîndru de a fi cel întîi a o complimenta". Apoi adăogi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

adresîndu-se direct la Dridri : „Domnișoară, ați făcut în astă-seară mulți fericiți și totodată mulți nefericiți... Cavalerii v-ar duce în triumf ca pe o grațioasă regină, însă damele v-ar scoate ochii fără milă... și zău ! ar comite o mare crimă, căci nu-i nimic mai încîntător și mai dulce la privit ca doi ochi frumoși cari înot în flacăra triumfului".

Dridri răspunse, roșindu-se : „Doamnele care ar voi să mă orbească m-ar nenoroci foarte mult, condamnîndu-mă astfel a nu mai putea admira grațiile lor".

— Bravo ! domnișoară ! strigă contele ; am să duc damelor răspunsul d-voastră, pentru ca să afle că pe cît sînteți de gentilă, atît sînteți de generoasă.

— Adaoge și din parte-mi, observă d-na Déjazet, că dumnealor au prea multă ocupație cu ochii bărbaților pentru ca să-și peardă timpul cu ochii copilelor.

— Mă duc îndată să înfig cu mulțumire această săgeată în sînul lor, zise contele rîzînd, dar, pînă a nu ieși din lojă, se adresă încă o dată la Dridri cu următoarele cuvinte : „Domnișoară, sînt unul din cei mai sinceri admiratori ai talentului d-voastră ; dați-mi voie a spera că veți primi a mă număra și între amicii d-voastră cei mai devotați".

După finitul spectacolului, Déjazet conduse pe Dridri la otelul unde locuia tînăra actriță și pe drum ea-i zise cu amicie : „Draga mea, iată-te acum pe cale de a-ți face nume, avere și poziție. Să te gîndești totdeauna însă că o bună reputație este pentru o artistă coroana talentului și a carierei sale !"

E de prisos să mai observăm că noaptea întreagă Dridri n-a închis ochii. Triumful alungă somnul. A doua zi directorul veni să-i propuie un angajament de 500 franci pe lună. „Suma, zise el, nu e mare, dar va crește în proporție cu rolurile ce veți crea". Contractul fu subsemnat, și d-ra Marie-Angélique Chataigncz fu anunțiată prin gazete ca una din pensionarele „Varietăților".

Fericită de poziția ce cîștigase, Dridri se ocupă cu ardoare de arta sa, și pe fiecare zi atrăgea mai mult favorile publicului. Autorii dramatici scriau roluri vesele pentru dînsa, siguri fiind de succes ; jurnalele o lăudau numind-o Déjazet II, însă camaradele sale o considerau cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

invidie ca pe o rivală nesuferită. Şi în adevăr, sărmanele, aveau bune cuvinte de a fi îngrijite, căci toţi adoratorii lor începuseră a flutura împrejurul ei. Una din ele mai cu seamă, Estera, îi declarase război neîmpăcat din cauza admirării ce avea contele de Farol pentru Dridri.

Estera, o celebritate a Parisului de pe atunci, purta în trăsăturile figurei sale sigiliul frumuseţei ebraice. Ochii săi negri şi lungăreţi aruncau săgeţi înfocate; părul ei forma o ghirlandă bogată pe frunte-i; talia sa era majestoasă, umerii săi albi erau de un model perfect, însă gura ei avea o espresie dispreţuitoare, care producea un efect displăcut. Ea se deprinsese a primi omagele tuturor bărbaţilor cari îi erau prezentaţi, şi această deprindere îi dase un aer măreţ. Echipagele sale luxoase, briliantele de preţ cu care se arăta în public îi rădicaseră un pedestal în ochii parizianilor. Aceştii o numiseră regina de Saba, nume potrivit cu soiul frumuseţii sale şi care îi înspirase atîta superbie cît nu putea suferi nici o rivală alăturea cu dînsa. Prin urmare, chiar din seara cînd Dridri se urcase pe scenă, Estera simţi pentru juna actriţă o antipatie instinctivă, antipatie care cu timpul se prefăcu într-o ură de moarte. Mîndră de luxul ce afişa pretutindenea, ca găsea mulţumire a umili pe modesta ei camaradă, făcînd observări puţin generoase asupra simplităţii tualetei sale, şi de cîte ori o întîlnea pe stradele Parisului, Estera, culcată pe pernele caleştei, arunca din treacăt ochiri fudule asupra bietei Dridri, ochiri la cari copila răspundea prin un zîmbet foarte maliţios. Astfel se născu între ambele artiste o luptă surdă şi neîncetată, care trebuia numaidecît să producă scandal la cea întîi ocazie.

Într-o zi de repetiţie generală Estera veni la teatru în cupeul ei, după obicei, fără a să îngriji de ploaia care cădea pe strade, şi intră în foişor purtînd o rochie lungă de catifea vişinie. Dridri, ca o modestă pensionară de 500 de franci pe lună, veni alergînd sub coperişul unui cortel; tualeta ei se resimţea de furtuna care domnea afară şi botinele sale umede lăsau urme după ele pe parchetul foişorului. Toţi artiştii, precum şi mai mulţi amatori care aveau liberă intrare în culise erau adunaţi pe lîngă cămina de marmură şi rîdeau cu zgomot ascul-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tind glumele vestitului actor comic Odry. Deodată, rîsetele conteniră la glasul Esterei, care, trecînd pe dinaintea rivalei sale, zise cu insolență :

— Cînd nu are cineva nici doi franci ca să poată lua o birjă pe un timp ploios, ar trebui cel puțin să-și lase botinele la ușă și să intre desculță în foișor.

Dridri la această grosolană aluzie, se roși pe obraz și observă cu glas indignat : — că e mai lesne de a poseda un cupeu decît delicatețea inimei. Estera, astfel săgetată, țintì ochii săi aprinși asupra copilei și, apropiindu-se de ea, răcni ca o furie :

— Sărmano ! m-aș înjosi poate a-ți răspunde dacă nu mi-ar fi milă de mizeria în care te afli... Privește, nenorocită : ești muiată ca și cînd ai fi scoasă din mare...

— Care mare ? replică Dridri, marea Roșie în care s-au botezat strămoșii dumitale ?

Un hohot general răsună în foișor la auzul acestei maliționase întrebări. Estera, înciudată, ieși ca o bombă fără a găsi ce răspunde, în vreme ce toți actorii înconjurară pe Dridri ca s-o complimenteze. Contele de Farol îi luă brațul și-i zice cu amicie :

— Estera a voit să vă insulte, dar insulta a căzut pe fruntea ei, căci ați știut a răspunde cu spirit și cu mult tact : primiți felicitările mele, domnișoară... Acum permiteți-mi a vă grăi ca un adevărat amic : nu e destul de a avea talent în Paris pentru a-și crea o poziție precum o meritați, căci directorii de teatru sînt niște esploatatori cari gîndesc mai mult la punga lor decît la viitorul artiștilor...

— Nu înțeleg, domnule conte...

— Binevoiți, domnișoară, a mă asculta cu răbdare și a pune cuvintele mele pe sama simpatiei ce mi-ați inspirat... Aveți acum 500 franci pe lună și poate peste vreo doi ani să cîștigați îndoit. Ce sînt însă 12.000 de franci pe an în viața pariziană ? o picătură de apă în mare, fie chiar în marea Roșie a Esterei !... O femeie tînără și frumoasă nu poate trăi într-o atmosferă de zilnică și strictă economie ; ea este chemată a domni în toată splendoarea luxului, a face pe publicul parizian a se ocupa necontenit de dînsa, a eclipsa mai cu seamă pe toate elegantele orașului, pentru ca să rămîie singura stea strălucitoare în ochii lumei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Și pentru a veni la acea culme ce este de făcut ? întrebă Dridri.

— Unicul chip, răspunse contele cu puțină sfială, este de a-și alege un amic devotat, care să fie fericit a consacra viața și averea lui la realizarea dorințelor...

— Domnule conte, întrerupse Dridri, eu am doi amici cari mă opresc de a dori un al treilea.

— Doi ! esclamă contele cu mirare.

— Unul de vreme bună și unul de vremea rea.

— Și cum se numesc ? Cine sînt ?

— Cel de vreme bună este caracterul meu nepăsător și neambițios.

— Și cel de vreme rea ?

— Este cortelul mătușei mele, care mă apără și de ploaie și de ispite.

— Aveți răspuns la toate și vă găsesc adorabilă ! zise contele oprindu-se, însă tot sper că într-o zi voi avea satisfacerea de a vedea pe Estera învinsă chiar prin armele cu care se fălește.

— Care arme ?

— Splendoarea luxului de care aș dori să vă văd înconjurată.

— Adio, domnule conte.

— La revedere mai bine ! replică el, sărutînd mîna gr:ațioasei artiste.

Astfel de scene se petreceau mai în toate zilele în foișorul teatrului ; altele mai scandaloase se produceau cîteodată chiar dinaintea publicului. De pildă, într-o piesă în care Dridri și Estera aveau roluri principale, aceasta, voind să compromită succesul rivalei sale, întîrzie înadins intrarea sa pe scenă. Dridri, așteptînd-o în zadar, deși o zărea între culise, se văzu nevoită a improviza cîteva fraze pentru ca să-și prelungească rolul ; și între alte cuvinte ea zise foarte apropo : „Așteptarea e nesuferită atunci, mai cu seamă, cînd persoana care trebuie să vie este lipsită de simțul bunei-cuviințe“. Publicul, înțelegînd aluzia, făcu să răsune sala de aplaudări și dete astfel o lecție aspră Esterei.

Puțin timp după convorbirea contelui de Farol cu Dridri, juna artistă primi biletul următor :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Domnișoară,

Paveaua Parisului nu merită să fie călcată de picioare delicate ca ale d-voastră. Dacă poliția m-ar îngădui, aș întinde covoare de la poarta otelului d-voastră pînă la teatrul «Varietăților» : însă poliția nu înțelege actele de galanterie și s-ar împotrivi sub cuvînt de dezordine publică. Nu-mi rămîne dar decît a lua îndrăzneala să depun la picioarele d-voastră un cupeu, care va aștepta la scară pînă vă veți decide a vă urca în el. Iapa înhămată la acel cupeu poartă numele de Lady, însă fiind proprietatea d-voastră sînteți liberă a o chema Estera, drept probă de amicie pentru amabila camaradă care vă iubește atît de mult !

Contele de Farol

P.S. Echipagiul vă va conduce, cînd veți ordona, la o mică bomboniera din strada Magdalena, care poartă numele de otelul «Chataignez», fiind asemine proprietatea d-voastră.

Cetind acest bilet original, Dridri se apropie de fereastră și zări în curte un foarte elegant cupeu galben. Vizitiul în livrea căta să liniștească zburdările iepei de soi care frămînta paveaua sub copitele ei, iar alăturea cu oblonul se ținea un groom ca de vro 15 ani, țanțuș și serios ca un personagiu important. Dridri se uită lung la acel echipagiu... Imaginea Esterei zbură pe dinaintea ochilor ei ca o fantasmă furioasă... însă copila, retrăgîndu-se iute de la fereastră, zise în gîndul ei :

„Nu mă voi sui în cupeul contelui !... mai bine pe jos, dar onestă și liberă !“

Zece zile de-a rîndul ea trecu alăturea cu echipagiul fără a ceda dorinței ce prindea tainice rădăcini în inima sa. Zilele erau senine, aerul dulce, preîmblările încîntătoare.

— Nu, zicea Dridri, niciodată ! și însă la tot momentul ea se ascundea după perdele și admira cupeul, admira iapa sură care nechezea, mușcîndu-și zabala plină de spume. Mărul raiului sub formă de echipagiu luxos începea a produce influența-i seducătoare asupra fiicei Evei !

Un nou bilet de la contele de Farol veni s-aducă o nouă tulburare în mintea fragedei copile. Iată cuprinsul lui :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Domnișoară,

Biata Lady se plînge de indiferența d-voastră ! Ea, care e deprinsă a fi dezmierdată și hrănită cu zahar, nu a primit încă din parte-vă nici o probă de simpatie ! Ce v-a făcut, sărmana, de sînteți așa de aspră cu dînsa ?... Lady e blîndă, celebră în Paris pentru calitățile sale aristocrate. Dacă ar avea grai, v-ar spune multe lucruri interesante și s-ar prinde cu d-voastră a întrece totdeauna caleașca Esterei.

Mîine este tocmai sărbătoarea Longchamp ; mîine ies la Cîmpii Elizei toate elegantele Parisului. Faceți mulțămire frumoasei Lady ca să vă plimbe și să se mîndrească de stăpîna ei supt ochii parizianilor... Estera a invitat două dintre camaradele sale cele mai impertinente și s-a lăudat că va trece cu echipagiul ei somptuos pe sub ferestrele d-voastră, înadins ca să vă umilească. Dacă ați asculta pe Lady, Estera ar căpăta mîine gălbinare de ciudă, căci numai cupeul d-voastră e de culoare galbină în tot orașul !

Secretarul intim al Lady-ei : Contele de Farol

Elocuința perfidă a secretarului aduse o mare schimbare în ideile junei artiste... Dridri își umplu buzunarile cu bucățele de zahăr, coborî iute scările și merse drept la Lady ca să o dezmierde. Iapa necheză vesel sub mîna ei și luă zahărul ; apoi întinse gîtul ca să fie netezită. Vizitiul observă că Lady cu nimeni nu se arată așa de familiară, iar groomul replică serios :

— Își cunoaște stăpîna !...

— Așa este — adăogi vizitiul — însă de o mai sta două zile astfel înfiptă pe picioare, fără a face preumblare, mă tem că s-a beteji...

Auzind aceste observări, Dridri atrase capul iepei lîngă sînul ei, o sărută gingaș, apoi se întoarse zburînd ca o păsărică speriată în apartamentul ei.

Ziua sărbătorii Longchamp se anunță de dimineață ca o zi splendidă, cerul era albastru, soarele luminos, aerul cald ! Și cer, și aer, și soare învitau pe oameni a ieși afară din casele lor, ca să se bucure de farmecul timpului. Jumătate din locuitorii Parisului se îndrumau spre Cîmpii Elizei în tualete elegante și răspîndeau veselie în atmosferă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ca în toate zilele, cupeul galben aștepta la scara d-rei Chataignez, însă ea, decisă a merge pe jos, își făcuse o toaletă simplă și de foarte bun-gust. Mulțumită de dînsa, Dridri se apropiase de oglinda dintre ferestre, cînd auzi trecînd pe stradă o caleașcă răsunătoare ; ea deschise una din ferestre și zări pe Estera cu amicele ei, cari, aruncînd ochii spre dînsa, începură a rîde cu hohot.

— Sărmana, strigă Estera, așteaptă să-i cadă o birjă din cer !

La o așa insultă, copila simți tot sîngele suindu-i-se la creieri ; ea-și puse mîna pe inimă ca să-i aline bătăile, apoi, într-un ceas de nebunie, fără a mai avea conștiința de ce face, se coborî iute la scară, ordonă groomului să deschidă oblonul și se aruncă în cupeu !... Lady, auzind vuietul oblonului, se ridică pe două picioare și plecă în zbor.

În cîteva minute cupeul sosi la Cîmpii Elizei și prezența lui atrase pe loc atenția tuturor. Forma lui elegantă, coloarea lui originală și mai ales gentileța persoanei închisă în el produseră un efect estraordinar. Toți pietonii se îndesau să-l esamine mai de aproape și toți gentlemanii călări părăsiră îndată celelalte echipagii și înconjurară cupeul artistei : unii o salutau cu amabilitate, și ea le răspundea prin o zîmbire cochetă, care-i încînta : alții mai fericiți i-adresau complimente și-i prezentau buchete de violete de Parma. Într-un cuvînt, eroina noastră fu proclamată regina de Longchamp, și în adevăr, judecînd după cortegiul de fashionabili cari o urmăreau, ea părea o adevărată regină.

Cupeul se sui încet pînă la Arcul de Triumf, care se înalța majestuos în fundul Cîmpiilor Elizei ; iar de acolo, întorcîndu-se îndărăpt, să întîlni cu caleașca Esterei. Patru capete aprinse de curiozitate se plecară ca să vadă cine era obiectul unei asemine ovații și deodată îngălbeniră, ca și cînd ar fi zărit fața îngrozitoarei Meduze.

Dridri începu a rîde și le zise din treacăt :

— S-a coborît birja din cer !

Preumblarea continuă pînă la 6 ore, și tînăra artistă se bucură de un triumf foarte măgulitor. Ea era deplin răzbunată de insolența Esterei ! Apoi, cînd ca ordonă vizitiului să plece de la Cîmpii Elizei, Lady porni iarăși cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

repegiunea unei căprioare și în curînd se opri dinaintea unui otel din strada Magdalena.

— Unde te oprești ? strigă Dridri la vizitiu ; dar deodată oblonul se deschise și la oblon apăru contele de Farol care răspunse :

— La otelul d-voastră.

— Domnule conte ! zise copila uimită, asta-i o trădare !

— Ba-i un simplu omagiu către suverana inimei mele.

Și zicînd aceste cuvinte, contele întinse mîna pentru ca să ajute copilei a se coborî. Dridri sta neclintită în fundul cupeului, dar contele adăogi : „Biata Lady n-a mîncat nimic de azi de dimineață ; fie-ți milă de dînsa, dacă nu de mine.

— Fie, replică în fine Dridri, vă sînt datoare cu o prea mare mulțumire ca să mai am dreptul de a refuza.

— Sînteți un înger, esclamă contele cu fericire.

— Un înger căzut ! gîndi biata copilă cu un suspin înăbușit.

. . . . . .

Din momentul ce d-ra Chataignez păși pragul acestui otel, ea intră pe cărarea unei nouă esistențe de lux, de plăceri, de nebunii pariziane, o viață în care amor propriul găsea toate satisfacerile dorite, fără însă ca inima-i să fie părtașe la ele.

Otelul pus la dispoziția ei de contele de Farol era un cap d-operă de arhitectură italiană ; mobilarea lui realiza minunile Halimalei. Salonul principal se deschidea pe o grădină plină de plante exotice și umbrită de copaci mari de Paulonia, un adevărat colț de rai. Acel salon era ornat cu oglinzi înalte și cu tablouri lucrate de cei întîi pictori moderni ; el comunica prin porți de cristal cu alte două mai mici salonuri, unul mobilat în stil persian și celălalt în stil pompeian.

Camera persiană era îmbrăcată pe pereți cu stofă citarie de Brusa și pe parchet ca un covor de Smirna, care producea sub picioare efectul unui gazon molatic. În unghiurile lui se rotunzeau patru divanuri acoperite cu șaluri în dungi de diferite colori. O lampă de argint de forma maurescă se cobora din mijlocul tavanului și răspîndea o lumină misterioasă în acel cuib de visuri orientale. Camera

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pompeiană era întreg ornată cu mobile romane de bronz, care-i dau un aer de antichitate și care deșteptau în minte imaginea traiului casnic de pe timpul împăratului August, pe cînd artele frumoase ajunseră la gradul cel mai înalt de perfecție.

Sala de prînz, spațioasă, bine luminată cu trei ferestre mari, era învălită cu piele nohotie de Cordova și conținea un asortiment frumos de mobile de stejar sculptat, toate adunate de prin casteluri cu multă dificultate și cu prețuri fabuloase. Iar mai cu seamă camera de culcat înfățișa o adevărată feerie! Patul de abanos avea forma paturilor regale, purtînd un baldachin pe patru coloane lucrate la strung cu o măiestrie perfectă și fiind capitonat cu brocart vișiniu de Lion. La colțurile acestei camere delicioase se iveau statuete de marmură de ale celebrului sculptor Pradier, una reprezentînd amorul, a doua inocența, a treia cochetăria și a patra voluptatea. Pe pereți erau aninate oglinzi de Veneția și pe cămină strălucea o pendulă de argint încrustată cu lapislazzuli.

E de prisos să mai cercăm a descrie numeroasele obiecte de artă răspîndite prin apartament: etajere de palisandru înghesuite cu mii de bagatele prețioase precum: filigrane de Genova, coraliuri de Neapole, cutii de lac de Iapon, porțelanc de China etc.; e de prisos să mai enumărăm lampele de malachit, argintăria masivă de prin bufeturi, lăzile de porțelană de Saxa, în cari înfloreau arbori de camelia și de naramze. Vom adăogi numai că grajdurile otelului conțineau șase cai de preț, doi de călărie și patru de ham, și că în șură se găsea un landau, o victorie și faimosul cupeu galben, care a jucat un rol atît de important în viața eroinei noastre.

Totul era somptuos și perfect! Dridri se afla în elementul ei! În fiecare crisalidă este ascuns un flutur strălucitor! În fiecare femeie este ascunsă o regină! Femeia se naște cu instinctele eleganței și frumosului; ea simte că toate odoarele pămîntului sînt create pentru dînsa: flori, parfumuri, petre scumpe, arte, industrie ornamentală etc. și nu e departe de a crede că însuși soarele a fost aprins în ceruri numai și numai pentru ca să lumineze grațiele ei. Pe cînd bărbatul are nevoie de ani întregi spre a se ciopli și a ajunge la oarecare grad de distingere, fe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mcia în cîteva săptămîni să metamorfozează ca prin vărguța unei zîne și se apropie de perfecție. Crisalida se deschide, fluturul iese zburînd și strălucitor la soare.

Dridri, care trăise pînă atunci în simplitatea unei vieți lipsită de avere, deveni în curînd una din primele dame elegante din Paris. Pe cît era plăcută ca artistă la teatru, cu mai mult încă ea dobîndi renume de castelană amabilă în otelul ei. Gustul perfect al tualetelor sale servea de model societăților bogate din capitală, încît multe din obiectele de lux purtau numele ei. Așa cusătoresele vindeau mantele și capele *à la Chataignez*, orfevrii lucrau medalionuri *Chataignez*, caretașii fabricau cupeuri *Chataignez* și coloarea galbenă fu declarată coloare de modă chiar din ziua sărbătoarei de la Longchamp.

Dridri avea loje cu anul la Opera Italiană și la Teatrul Francez ; ea asista în avanscene la toate primele reprezentări de piese nouă ; ea nu lipsea niciodată de la alergările de cai de la Chantilly, și cînd un domino elegant intriga cu spirit pe fashionabilii de la foișorul operei celei mari în nopțile de carnaval, toți se jurau că e Dridri.

In adevăr, nimic nu lipsea eroinei noastre pentru ca să strălucească în toată splendoarea pariziană, căci contele de Farol pusese toată averea lui la picioarele iubitei sale amante, fiind mîndru și fericit de concheta sa. El se credea cu misie de a-i împlini toate capriciurile ei și prin urmare nu se trecea o zi fără ca să-i aducă nouă obiecte de tualetă sau de artă : șaluri, mătăsării, bijuterii, dantele, tablouri etc. etc., astfel încît Dridri îi dase în glumă porecla de contele de Bazar.

Junǎ, veselă, spirituală, seducătoare în deplină putere a cuvîntului, ea avea, lucru lesne de înțeles, un cortegiu foarte numeros de adoratori ; puțini însă se bucurau de favoarea de a pătrunde în sanctuarul divinității lor, și aceștii erau numai amicii intimi ai contelui. Dominați de un farmec neînvins, ei ar fi părăsit orice adunare aristocrată din cuartierul Saint-Germain pentru ca să petreacă seara în saloanele otelului Chataignez, și ar fi schimbat chiar masa lui Luculus pe un supeu animat de spiritul frumoasei artiste. Toți făceau împrejurul ei un concert de complimente, de suspinuri, de declarări amoroase, încît Dridri îi numea *orchestrul meu*, precum o regină zice *curtea*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mea. Acea denumire era cu atît mai potrivită că vesela copilă atribuise fiecărui din adoratori caracterul unui instrument : așa, de pildă, unui gros financier care se lăuda necontenit cu milioanele lui ea-i zicea *la grosse caisse* [1] ; unui marchez care se făcea că are vedere scurtă, pentru ca să nu salute pe nimeni, ea-i dase porecla de *clarinette*, clarineta fiind instrumentul favorit al orbilor din Paris ; unui lung și uscat cavaler de Malta, care ofta mereu lîngă dînsa, îi lipise titlul comic de *flautul fermecat* etc. Unul însă dintre ei, un englez din cele mai însemnate familii din Scoția, lord Arthur B., era mai serios înamorat de Dridri și totodată mai rezervat în purtarea lui. El locuia în Paris de patru ani, era amicul celebrului lord Seymour, care a fost tipul englezului elegant și escentric, și devenise unul din oaspeții cei mai esacți ai otelului Chartaignez. Fiind în relații intime cu contele de Farol, lord Arthur nu lăsa să treacă o zi fără a face vizita sa respectuoasă tinerei artiste, mulțumindu-se numai de a o privi în tăcere și păstrînd necontenit o fizionomie demnă și rece. Dridri îl numise *lord Nord*.

O singură dată el cercă a pune conversația pe calea înfloritä a sentimentului, dar găsi calea prea îngustă pentru doi și se retrase cu prudență îndărăpt. Era într-o seară din luna lui mai ; d-ra Chataignez se afla în grădină, culcată într-un hamac aninat de doi salcîmi înfloriți, și admira efectul lunei asupra frunzelor copacilor. Lord Arthur se puse pe o canapea de bronz și după cîteva minute de contemplare zise :

— Frumoasă seară !

— Frumoasă ca luna care o luminează, răspunse artista.

— Mai frumoasă încă !... frumoasă ca d-stră ! replică lordul cu jumătate de glas.

Dridri privi cu mirare la el și zise zîmbind :

— Mylord, iată cel întîi compliment ce-mi adresezi de cînd ne cunoaștem... Are să se schimbe vremea.

— Ba nu, domnișoară, căci de ar fi după dorința mea, toate zilele și nopțile ar fi pentru d-stră pline de lumină, de fericire, de...

[1] Casa de bani cea mare (fr.).

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Și de ce alta ? întrebă copila cu puțină cochetărie.

— De amor ! răspunse lord Arthur, făcîndu-și coragiu.

Dridri căzu pe gînduri ; englezul se apropie de dînsa și-i zise uimit :

— Spuneți-mi drept, domnișoară, iubiți pe contele de Farol ?

— Contele-i cel mai bun amic al meu.

— Între amicie și amor distanța e mare !... Însă dacă aș veni și eu la rîndul meu ca toți ceilalți să vă spun că vă iubesc, ce mi-ați răspunde ?

— Mylord, am declarat ducelui de Valmont că nu-l pot iubi pentru că-i însurat ; am declarat marchizului de Brenis că nu-l pot iubi pentru că-i holtei ; am declarat prințului Osticoff că nu-l pot iubi pentru că-i rus, și d-tale ți-aș declara că nu te pot iubi pentru că ești englez. Eu mă aflu fericită de amicia contelui și nu doresc nimic mai mult.

— Vă înțeleg, replică lord Arthur cu tristețe, și vă mulțumesc de francheță... Oricare să fie soarta noastră, eu rămîn același către d-stră, domnișoară, și vă stimez încă mai mult.

Zicînd aceste, lord Arthur sărută mîna artistei și ieși din grădină. Rămasă singură, Dridri se simți pătrunsă de melancolie ; un fragment din conversația precedentă trecea necontenit ca o fantasmă prin mintea ei : *între amicie și amor distanța e mare !*

„Amorul, gîndea copila, amorul ! ce să fie această pătimă puternică ? ce fericire necunoscută mie trebuie să producă în realitate, cînd chiar pe scenă, în comedii imaginare, ea produce așa de profundă impresie !“ Și, tot lăsîndu-și cugetarea pe valurile acestei reverii fermecătoare, ea suspină și începu a cînta încet o romanță cu refrenul următor :

Amor, amor
Încîntător !
Amor, amor,
Te chem cu dor.

Un axiom pretinde că : *a vorbi de amor este a face amor.* S-ar putea cu drept adăogi că: *a cînta amorul este a-l dori !...* Tînăra noastră eroină se găsea acum în acea criză

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

sufletească unde femeia simte că-i lipsește adevărata viață a inimei, adevăratul țel al misiei sale pe pămînt, iubirea, coroana femeii !...

Lord Arthur, întorcîndu-se la otelul său, chemă îndată pe intendentul lui și-i zise :

— Sir Brown, cum stau trebile contelui de Farol ?

— Rău ! răspunsă Brown. După ordinele ce mi-ați dat, am luat informări esacte și am aflat că averea sa este în deficit. Contele a subsemnat mai multe obligații ale căror termine sînt espirate și nu cred să aibă cu ce să le plătească.

— Cumpărat-ai toate biletele sale ?

— Am cumpărat pîn-acum pentru suma de 368.000 fr.

— Prea bine ! Reclamă îndată prin tribunalul de comerț lichidarea acestei sume, în numele d-tale, și dacă debitorul va întîrzia cu plata, cere lichidarea lui la Clichy [1].

— Bucuros, mylord.

Sir Brown ieși, iar lord Arthur, aruncîndu-se pe un divan, zise în sine cu mulțumire : „Secfestrînd pe contele, rămîne locul vacant în otelul Chataignez, și poate să-l ocup eu !"

Parisul e un chaos în care se prăbușesc răpide averile cele mai mari, pozițiile sociale cele mai solide ; el este un bakaur care înghite zilnic mulțime de existențe tinere și de reputații neatinse. Patrimoniul contelui de Farol, patrimoniu de un milion și jumătate, se risipi în timp de patru ani, și deodată gentilomul se trezi ruinat, prigonit de creditori și amenințat de a-și perde libertatea. Deșteptare grozavă dintr-un vis încîntător !

Contele luă pe loc o decidere supremă și scrise amantei sale :

Iubita mea contesină !

Cunoscînd noblețea inimei tale, nu vreu să-ți ascund poziția critică în care am ajuns. Sînt ruinat ! Mai mult decît ruinat, sînt falit ! căci vînzînd tot ce am, nu-mi rămîne cu ce să lichidez datoriile mele... Falit ! Aceasta mă desperă, fiind o pată pe numele părinților mei !... Două drumuri îmi sînt deschise pentru ca să ies din starea mi-

[1] Pe vremuri, la Paris, închisoarea datornicilor insolvabili.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

zerabilă în care am căzut : să mă împușc sau să mă fac soldat. Ucigîndu-mă, nu șterg pata : angajîndu-mă în oaste, am mîngîierea de a plăti macar datoria mea către patrie.

Adio dar, scumpa mea contesină !... Chiar în acest moment plec la Alger ca să intru în armata Africei. Dea domnul să fiu ucis la cea întîi lovire cu arabii ! Am coragiul ca să mor și nu am coragiul să-ți zic adio din viul grai... Adio ! Gîndurile mele vor fi cu tine pînă în ultima oară a vieței mele... Adio !...

Fostul conte de Farol

Dridri primi acest bilet a doua zi după o masă mare ce dase contele amicilor săi și în care el se arătase mai vesel decît totdeauna. D-abia copila uimită finise de cetit biletul, și otelul se împlu de oameni ai tribunalului de comerț, cari veneau să aresteze pe contele. Dridri avu prezența de spirit a le spune că contele ar fi plecat în Belgia pentru ca să asiste la duelul unui amic al său, și astfel făcu să i se piardă urma. După dînșii se prezentă sir Brown, omul de confiență al lordului Arthur, și reclamă suma de 368.000 fr.

— Contele-i absent, îi zise domnișoara Chataignez.

— Vreți să ziceți că-i fugit ? observă sir Brown.

— Ce te face a crede ?...

— Contele a fugit pentru că nu mai are mijloace de a solda creditorii lui, și noi rămînem pe pavea, caliciți din cauza lui !... Cine ar fi crezut că un gentleman ca d-lui, cu tradiții de familie onorabilă, își va compromite astfel numele, declarîndu-se falit, fără a se îngriji de scandalul ce va produce această veste în publicul parizian !...

— Scandalul ?... strigă copila spăimîntată.

— Negreșit, domnișoară. Toate jurnalele au să relateze nu numai ruinarea și dispariția contelui, dar și chipul cum s-a ruinat prin cheltuieli mai presus de averea sa. Vă las a gîndi ce comentarii scandaloase au să se publice asupra onorabilității contelui. Cel mai puțin la care d-lui se poate aștepta este de a se vedea tratat de cavaler de industrie.

— Sir Brown ! observă Dridri indignată, nu uita că ai onorul de a vorbi de contele de Farol.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Mă iertați, domnișoară, răspunse Brown, cu umilință, mă iertați... Poate că în desperarea mea să fi întrebuințat vreo calificare cam supărătoare pentru domnul conte ; însă gîndiți-vă că eu rămîn păgubaș de suma considerabilă de 368.000 franci, întreaga starea mea și a familiei mele !... Aice sir Brown se făcu a plînge, ascunzîndu-și ochii cu mîna ; apoi, schimbîndu-și tactica, el atacă o altă strună, în vreme ce observa pe furiș fizionomia d-rei Chataignez.

— Ce trăsnet pentru familia contelui ! esclamă el pe un ton tragic. Falit ! Falit unul din cei mai însemnați membri ai aristocrației franceze ! Ce durere de moarte mai cu seamă pentru sora d-sale, ducesa de Briennes, care-l iubește cu adorare !... Sărmana ! cînd a ceti gazetele de mîine a fi în stare să nebunească !...

Dridri simți un fior rece prin inimă și, într-un acces de sublimă generozitate, ea întrebă :

— Nu mai rămîne nimic din averea contelui ?

— Nimic !... Contele a vîndut pe rînd moșiele sale și a aruncat banii pe fereastră cu nepăsarea unui nobil răsipitor... Singur otelul acesta mai rămîne ; însă acesta este înscris pe numele d-voastre și creditorii nu pot să rădice nici o pretenție asupră-i... Otelul este proprietatea d-stre, cu tot ce cuprinde în el, și d-stră nu sînteți responsabilă de nebuniile contelui.

— Te înșeli, sir Brown ! replică Dridri. Chiar astăzi, cu 1-oi scoate la vînzare și sinetele contelui vor fi toate achitate. D-ta mergi de oprește orice măsuri ar fi de natură a compromite cît de puțin numele contelui și liniștea surorei sale. Eu pun garanție pentru el.

Sir Brown salută pe Dridri cu respect și se duse îndată să înștiințeze pe lord Arthur de rezultatul misiei sale ; iar Dridri, agitată ca de friguri, se ocupă fără întîrziere cu formalitățile vînzării otelului Chataignez. Ea parveni a realiza în puține zile o sumă considerabilă pe acest imobil și plăti datoriile contelui. Nobila copilă se desfăcu fără multă mîhnire de luxul prințiar în care se deprinsese a trăi de patru ani, dar nu se putu opri a plînge cînd se despărți de Lady. Săvîrșind acest act de sublimă abnegare și mutîndu-se într-un apartament din strada

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Havrului, Dridri trimise contelui de Farol următorul bilet, la Alger :

Iubitul meu conte,

Fii liniştit ! onorul d-tale este ferit de orice pată, creditorii d-tale sînt plătiţi. De vreme ce soarta ne-a despărţit pentru totdeauna, îţi trimit un adio de cea mai sinceră amicie şi rog pe Dumnezeu să-ţi păstreze zilele în cariera periculoasă ce ai adoptat ca un adevărat gentilom brav şi onorabil.

Amica d-tale
Marie-Angélique Chataignez

Contele îi răspunse aceste trei cuvinte : *„Mulţumesc, sora mea“.*

. . . . . .

Să lăsăm acum pe Dridri mulţumită de nobilul ei sacrificiu şi să facem cunoştinţă cu un alt personagiu care a ocupat un loc important în esistenţa junei artiste. Vom vedea cum soarta conduce prin un şir de întîmplări estraordinare două fiinţe una către alta şi le face a se întîlni pe calea vieţei.

II *

Încercarea de răscoală din ziua de 28 mart 1848. care avu în Iaşi o nereuşire atît de tristă graţie unor şefi buni de gură şi mai buni încă de fugă, obligă pe mulţi tineri din Moldova, victime ale entuziasmului patriotic, a se desţăra, pentru ca să scape de persecutările unui guvern coprins de spaimă.

Unul din ei, pe care-l vom numi Vali, era mai cu deosebire ameninţat de a resimţi efectul acelei spaime domneşti, care se traducea în acte de cruzime, însă el parveni a ieşi din capitală şi a se refugi în munţii Hangului. În

* Acest capitol, cu unele schimbări nu lipsite de însemnătate mai ales literară şi sub titlul *Un episod din 1848*, a fost publicat în *Convorbiri literare* înainte de tipărirea romanului în *Revista contimporană*.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

momentul de plecare, tatăl său, om venerabil, cu minte înaltă și cu inimă tare, îl îmbrățișă și-i zise :

„Fătul meu, a sosit pentru tine timpul pribegiei ! Mergi și fii bărbat tare în toate pasurile vieței..." Vali sărută mîna părintelui său cu lacrime în ochi, apoi se sui cu sora lui într-o caleașcă înhămată cu doi telegari voinici și se îndreptă spre bariera de la Copou.

— Niculae ! zise el către vizitiu, este cineva la barieră ?

— Zăresc vreo cîțiva soldați, răspunse vizitiul.

— Dă bici cailor și treci în fugă printre dînșii ! ordonă sora lui Vali.

Și pe loc telegarii se repeziră și trecură ca fulgerul printre păzitorii de la barieră. Caleașca se opri la una din viile de la Copou, unde îl aștepta pe Vali o trăsură cu patru cai. Tînărul sărută pe iubita lui sorioară, îi zise adio și se depărtă de ea. În curînd, el plecă spre munți, apucînd pe drumuri laterale și, după două zile de o călătorie plină de incidente diverse, trecu rîul Moldova pe podul de la Cristești și sosi la Hangu. Visul său, în urma evenimentelor din capitală, nu țintea la mai puțin decît la răsculare poporimei muntene, pe care vroia s-o reverse ca un torent asupra tronului... Vis naiv al unei închipuiri de poet...! acel tron devenise în adevăr un simplu *scaun muscălesc*, după zisa mulțimei, dar prestigiul lui nu se stinsese încă în ochii țării, căci țara zăcea în amorțire și întuneric !

Vali găsi în curtea boierească de la Hangu o adunătură de vreo 200 români înarmați cu topoare, cu lănci, cu coase și cu puști.

Iată, zise el în sine, începutul realizării visului meu.

Prințul C., proprietarul Hangului, întîmpină pe Vali cu îmbrățișări și-l rugă să facă un cuvînt elocuent țăranilor, pentru ca să-i înflacăre și să-i pregătească de luptă. Tînărul refugiat primi cu bucurie sacra misie de orator revoluționar și, după obiceiul oratorilor, își drese glasul mai întîi, căutînd a produce note vibrante cari să pătrundă adînc în urechile ascultătorilor.

Era înspre sară, pe cînd natura pare că e în așteptare de un eveniment misterios. Soarele, coborîndu-se după creștetul munților, părea că regretă de a nu putea asista la o scenă atît de nouă în plaiurile Carpaților ; iar cîteva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

raze răzleţite printre brazi se furişau în desimea frunzelor ca nişte şerpi de aur. În vale vuia Bistriţa pe patul ei de bolovani, şi pe cărările ei de pe coastele dealurilor se zăreau şiruri de plăieşi urcîndu-se spre curte la chemarea răsunătoare a unui bucium.

Ţăranii formaseră un rond mare împregiurul lui Vali. Exaltat şi uimit, tînărul nostru admira tipurile frumoase şi caracteristice ale locuitorilor de munte ; în fiecare plăieş el privea pe un demn pogorîtor din vitezele legioane ale lui Traian ; pe un adevărat strănepot de ai veteranilor lui Ştefan-vodă... Vali improviză dar un discurs colorat de poezia iluziilor sale, grăind de patrie, de glorie, de libertate, de egalitate, de fraternitate, de virtuţile strămoşilor, de viitorul măreţ al României etc., etc. ! Apoi, voind să încheie prin o peroraţie victorioasă, el se adresă de-a dreptul la ţărani, zicîndu-le :

— Aţi aflat ce s-a întîmplat la Iaşi ?

— Am aflat, răspunse un vînător nalt şi spătos, anume Creţul : cică vodă ar fi prins pe ciocoi şi le-ar fi tras o sfîntă de bătaie... cum s-ar zice, bătaia popuşoiului ! Bieţii ciocoi, nu le-a fi fost prea îndemînă !...

Un hohot răsunător se ridică şi făcu într-o clipă giurul rondului. Vali se miră mult de acest ris produs prin imagina suferinţelor boiereşti : însă, presupuind că poate vestea întîmplărilor din Iaşi ar fi ajuns desfigurată în sînul munţilor, el întreprinse a face istoricul zilei de 28 martie sub culori vii şi înfiorătoare. El spuse deci, în cuvinte colorate şi bine alese, cum feciorii de boieri, indignaţi de abuzurile guvernului, se întruniră cu decidere de a cere de la domn vindecarea suferinţelor ţărei, îmbunătăţirea stărei clasei de jos, respectarea libertăţii individuale, egalitatea pentru toţi dinaintea legilor, desfiinţarea privilegiilor, libertatea gîndirei şi a presei, luminarea poporului prin învăţămîntul obligator şi gratuit, moralitatea împiegaţilor etc., etc. ; cum guvernul trimise în contra lor mai multe sute de soldaţi, ameţiţi prin băuturi spirtoase, şi o ceată de arnăuţi, deguizaţi în haine militare, care se purtară ca o bandă de hoţi ; cum nenorociţii amici ai poporului fură înşelaţi cu promiteri false din partea domnului şi apoi prinşi, legaţi, zdrobiţi de straturile puştelor, tîrîţi de păr de-a lungul stra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

delor și închiși la cazarmă ca niște făcători de rele ; cum arnăuții, comandați de aga orașului, luase orașul în pradă, năvălind prin casele oamenilor și furînd tot ce le cădea la mînă, arme, bani, argintării etc. ; cum lumea spăimîntată se credea în timpul ienicerilor și fugea în toate părțile, și cum, în fine, adevărații patrioți erau desemnați a fi victimele răzbunării domnești.

Vali se înălță la culmea elocuenței și spera să producă o impresie adîncă, însă un om cărunt îl întrerupse, întrebîndu-l :

— Pentru ce s-au răsculat boierii asupra stăpînirei ?

— Pentru ca să scape țara de o domnie tirană și degradată, răspunse oratorul nostru.

— Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor ! replică bătrînul, clătinînd din cap.

Vali rămase mut ! Necompătimirea țăranilor pentru soarta boierilor îi smulse de pe ochi un văl care-i ascunsese adevărul pînă atunci, tristul adevăr că distanța socială dintre clasa privilegiată și popor dezvoltase în inima poporului o indiferență absolută în privirea boierimii și că abuzurile împiegaților făcuse pe români a stigmatiza cu porecla de ciocoi pe toți acei cari nu erau din rîndul lor. Vali, astfel trezit din iluziile sale, începu a se cam îndoi de concursul gloatelor la realizarea projectului său și, sub efectul amărîrei care-i inundase inima, el era acum să apostrofeze pe țărani într-un mod violent : „O, voi, nedemni urmași ai lui Traian ! strănepoți degenerați a lui Ștefan cel Mare ! voi !...“, cînd deodată un străin apăru călare în curte, aducînd o scrisoare de la Peatra.

Prințul C. se retrase deoparte cu amicii lui și le citi răvașul. Toți se întristară și căzură pe gînduri, căci printre multe alte vești rele, corespondentul mai adăogea că poliția din Iași ar fi arestat un mare număr de persoane, pe care le supunea la torture în întunericul închisorilor, că o sumă de tineri boieri ar fi fost espediuți spre Dunăre în căruțe de poște și că, sosind în pădurea de la Poeni, nu departe de capitală, ar fi fost uciși de arnăuții cari îi escortau ; în fine că unul din șefii miliției, prințul G., plecase către munți cu un regiment de soldați și cu mulți slugitori, pentru ca să calce Hangul în ajunul Învierii etc., etc. Și-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

rile aceste provenite din *izvor sigur*, ca toate vestele ce se nasc și se împrăștie în timp de tulburări, erau de natură a inspira îngrijire. Prințul C. formă îndată cu amicii săi un soi de consiliu de război, pentru a chibzui mijloacele de împotrivire și de apărare.

Unul din membrii acelui consiliu propuse de a merge cu țăranii devale, pe malul Bistriței, și a se ține la capra podului de la Răpciune, pentru a opri trecerea dușmanului. Un al doilea, unindu-se cu acest plan, adăogi cu prudență că ar fi o măsură destul de nemerită ca să dărîme chiar podul. Un al treilea, mai fantazist, opină de a se înainti pe culmea dealului Doamnei și de a se așeza pușcași prin copacii de pe marginile drumului, pentru a ploua cu glonți în capetele soldaților ; însă un al patrule pretinse că nu ar fi o mișcare strategică de a merge înaintea pericolului cu o mînă de oameni rău înarmați și nedeprinși cu războaiele ; prin urmare, el găsi mult mai avantagios de a sta locului pe piscul unde era casa boierească din Hangul, fiind această poziție tare și grea de luat cu asalt.

De față la acest consiliu războinic se afla și un vechi ienicer, anume Mehmed-aga, care făcea de cîțiva ani negoț de chereste. El ascultă serios toate opiniile, cumpăni în minte toate planurile ; apoi luînd cuvîntul, zise cu un accent turcesc destul de original :

— Boieri d-voastră, să mergem la pod la Răpciune bun este ; ama, dacă dușmanul trece Bistrița pe aiure și ne încongiură pe la spate, noi ne găsim prinși între foc și apă ! și asta rău este !... Să ne urcăm pe Dealul Doamnei, și acolo să ne acățăm ca maimuțele pe copaci... bun este ! ama, dacă dușmanul dă foc la pădurele, noi sîntem fripți ! și asta rău este ! Să stăm aice pe loc închiși în curte pe vîrful piscului, bun este ; ama, la bătălia omul se-nfierbîntă, are sete, trebuie apa la dînsul... aice apa nu este, cișmea nu este !... aice apa se aduce cu sacaua din vale. Ce facem noi dacă dușmanul ne taie izvoarele ? Cînd s-a începe focul, bumba, bumba, bumba, cum stingem setea la noi ?... foc la șușanea, foc la inimă, foc la gură... Aman, asta rău este ! Eu cred, boieri d-voastră, că am nimeri mai bine dacă ne-am retrage mai în fundul munților, la schitul Hangului, unde sînt ziduri tari cu patru turnuri și unde apa este. Acolo

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ne punem la metereze și împușcăm tot în plin, bumba, bumba, bumba, ha!...

Planul lui Mehmed-aga, deși espus astfel într-un mod comic, păru cel mai cuminte și fu adoptat în unanimitate. Deci se ordonă pregătirile necesare pentru retragere pe a doua zi la schitul Hangului, iar spre paza nopței se așezară sentinele pe la diferite locuri învecinate cu casa, se trimise zece pușcași călări la capătul podului de la Răpciune și se împărți merinde la oamenii adunați în curte.

Acum noaptea se lățise, ca un văl negru cusut cu briliante: o lună plină poleia valurile Bistriței și îmbrăcase munții cu o draperie fantastică de lumină. Românii aprinseră mai multe focuri în curte și se grupară cete-cete împrejur, grăind, povestind, glumind și rîzînd de păcăliturele ce-și adresau după obiceiul lor. Vali se preumblă printre grupe, repurtîndu-se cu gîndul la timpurile acele de bărbăție unde poporul nostru era dedat cu viața războinică. Adeseori el cercase a-și închipui o tabără de ostași români din epoca lui Ștefan-vodă și o convorbire dintre acei oameni, cari trăiau în frăție cu moartea și cari-și oțeliseră inima în focul luptelor necurmate. Imbătat de poezia munților și-a nopților, răpit pe aripile imaginării afară din domeniul realității, el crezu un moment că-și vede visul cu ochii. I se păru că se vedea cu patru secoli în urmă, că se găsea în ajunul bătăliei de la Valea-Albă și asculta uimit șoaptele de prinprejurul focurilor. Iată ce auzi:

— Măi flăcăi, înțeles-ați voi ce a spus boierul cel fugit din Iași?

— Ba cît hîciu; el grăia păsărește.

— Cică să ne ducem ca să alungăm pe vodă, pentru că vodă a prins pe boieri cu mîța-n sac și i-a pus la pedeapsă... Așa pare-mi-se c-am înțeles eu.

— Ei, ce avem noi cu boierii? Ei ne ciomăgesc pe noi, vodă pe dînșii... parte dreaptă.

— Bătaia-i din rai, vorba ceea!

— Dar dacă or veni oamenii stăpînirei să ne calce în locurile noastre?

— Pentru ce să vie, fîrtate?

— Pentru ca să ne ceară seama de ce ne-am adunat cu arme la curte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Le-om spune că ne-a poruncit stăpînul.

— Dar dacă nu s-ar mulțămi cu atita și-ar căta să ne facă vro daună?

— Atunci i-om ciomăgi și noi pe dînșii.

La acest răspuns simplu, dar cuprinzător, un cimpoier se puse a cînta:

Mult mi-e drag, mult mi-e drag
Frățiorul de ciomag!
În dușmani cu el mă bag
Și le trag, și le trag etc.

Vali deșteptat din vis se depărtă de țărani și se apropie de societatea damelor, cari ieșiseră în balcon ca să admire frumusețea nopței. Aicea se vorbea de o reprezentație ce se dase, cu puține zile înainte, pe teatrul din Iași în folosul săracilor și de talentul cu care diletanții aristocrați jucaseră rolurile lor. Grațioasa prințesă Olga, sora prințului, rugată de toată compania, cîntă un cuplet din vodevilul francez *Le poste d'honneur*[1]; iar Vali, inspirat de armonia glasului, improviză pe loc un sonet, o minune de sonet, plin de poezia cea mai delicată. Din nenorocire, el nu se gîndi a-l pune pe hîrtie și îl uită pînă a doua zi; însă junele improvizator se mîngîia de perderea acelui cap d-operă, observînd cu multă justețe că e mai bine pentru un poet să-și uite singur versurile decît să le uite lumea!

A doua zi, un lung șir de caleșce cu dame elegante, de briște, de servitori, de care cu merinde, de țărani pe gios și de cîțiva călăreți cari precedeau cortegiul se îndrumau pe valea ce duce la Ceahlău, trecînd pe la schitul Hangului.

Acest schit, odinioară adăpost de călugărițe, era acum părăsit și începea a se degrada. Ca toate monastirile vechi ascunse în munți, el era întărit cu ziduri înalte, dintre cari unul se dărîmase de curînd, și cu patru turnuri ridicate pe la unghiuri. Unul din acele turnuri cuadrate, sub care se deschidea poarta, servea de clopotniță. Înlăuntrul schitului se găsea încă o mică biserică de piatră și cîteva chilii prin care șuiera acum vîntul pustietății.

[1] *Postul de onoare* (fr.).

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Iarba crescuse mare în ogradă și acoperise lespezile mormintelor de prinprejurul bisericei. Cîteva cruci de lemn zăceau răsturnate prin buruiene ca tristă mărturie de părăsire.

Agiungînd în acest loc singuratic, pe care moartea pusese acum stăpînire și care inspira o adîncă tristeță, damele se adăpostiră într-o chilie, iar bărbații se pregătiră de apărare. Mehmed-aga fu însărcinat să puie în practică cunoștințele sale de strategie, ca unul care, în calitatea sa de ienicer, trebuia să fie deprins cu luarea și cu apărarea cetăților. Prin urmare, el așeză cîte opt pușcași în fiecare turn, puse sentinele deștepte împregiurul schitului, alese vreo zece flăcăi de-i postă ca o avangardă la 200 de pași departe de ziduri, în marginea unui rediu de molivți prin care trecea drumul; iar cît pentru gloata înarmată cu lănci și topoare, el o înșiră pe dinîntrul schitului, de-a lungul zidului dărîmat care era în față cu rediul.

— Cînd s-a ivi dușmanul, zise Mehmed țăranilor, și s-a cerca să dea însuși, voi să-l împușcați cu bolovani; asta artilerie este!

Ziua întreagă se trecu în așteptare. Un nou răvaș din *izvor sigur* aduse vestea *sigură* că o armată numeroasă ar fi plecat de la Piatra și chiar că ar fi început a sui Dealul Doamnei. Un om necunoscut se oprise la poarta schitului, lăsînd în mîna unui plăieș un sac mic de praf și zicîndu-i că se va întoarce în curînd ca să ia parte la luptă. Un cioban coborît din vîrful munților pretindea că zărise în depărtare cete mari de slujitori și luciri de arme printre ei. Aerul era plin de vești îngrijitoare, însă liniștea cea mai deplină se arăta pe fețele românilor. Ei păreau a nu avea conștiință de pericolul care-i amenință și continuau glumele lor, ca în zi de sărbătoare. Cu cît însă lumina scădea, cu cît umbrele serii se întindeau pe văi, o umbră de seriozitate acoperi frunțile hangănilor, căci amurgul aduce spiritul meditării pe aripile lui. Amurgul e pragul nopței, anunțătorul misterelor întunerecului, balaurul care înspăimîntă soarele și-l face a se retrage grabnic cu toată pompa lui de raze aurite și veselitoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Încă o clipă, și cerul se întunecă, și munții luară forme fantastice, și codrii începură a răsuna de vuiete bizare. Toate bufnele și cucuvaiele începură a se trezi între ruine, chemîndu-se cu țipete înfiorătoare. Țăranii își făcură cruce :

— Semn rău ! observă unul.

— Semn de moarte, adăogă altul.

Tocmai atunci se ridică în văzduh și urletul lung al unui cîne, pe afară de ziduri.

— Măi. alungați haita ceea ! strigă un plăieș din clopotniță. Nu auziți cum urlă a moarte ?

Cîțiva flăcăi se alungară după cîne, aruncînd cu petre după dînsul, însă cînele fugea primprejurul schitului și iar urla cu jale.

— Al cui e cîncle ? întrebă prințul C.

Nu sfîrși însă bine întrebarea, și se auzi un pocnet de armă într-una din chilii. Prințul C. cu amicii lui se duseră în grabă la acea chilie și găsiră împlîntat în sînge pe un biet leah care, vrînd să-și descarce pușca, se rănise cumplit. Nenorocitul espiră după o jumătate de oră.

Cînele ce urlase atît de jalnic era al lui ; el presimțise moartea stăpînului său !... Această întîmplare aduse o impresie tristă și descuragietoare în spirite. „Sărmanul om — ziceau țăranii — cum a murit de grabnic, departe de țara lui, fără împărtășenie, fără luminare !“

— Cine știe dacă n-om peri și noi tot astfel !

— De ce sînteți proști ! răcni Crețul cu glas puternic. Nu vedeți voi că urletul cînelui și vaietul păsărilor de noapte au fost o prevestire pentru bietul leah ? Primejdia zbura prin văzduh și s-a strecurat ca fulgerul pe capul lui.

— Bine zise Crețul ! adăogă Udrea bătrînul. Ne facem spaimă degeaba, ca niște copii. Cui a fost scris să moară a murit... Dumnezeu să-l ierte !

— Amin ! ziseră cu toții.

— Ian vezi dracul ! observă Cimpoierul... Leahul tot cu cap !... El a răposat spre Înviere, cu gînd ca să reînvie dintre morți la miezul nopței, o dată cu domnul Hristos.

— Taci, afurisitule ! strigă Crețul indignat... Nu te atinge de cele sfinte, că-ți sfărm capul cu ghioaga !...

— Știi una, măi Crețule ? replică Cimpoierul. De mureai tu în locul leahului, mi-aș fi durat un cimpoi nou

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cu pelea ta; numai asta-i dracul... ar fi sunat a fedeleș dogit.

Țăranii rîseră cu hohot la această replică originală, căci Cimpoierul avea mult succes prin spiritul său, însă rîsul lor fu curmat de sunetul clopotului, care chema pe creștini la biserică. Un preot de la schitul Durău, care se află în poalele Ceahlăului, deschisese altarul părăsit și începuse celebrarea serviciului divin. În curînd, biserica se umplu de credincioși veniți ca să asiste la sacrul mister al Învierei Domnului!

În față cu altarul se închina venerabila prințesă C., încongiurată de numeroasa ei familie; în strane, culcați pe mici saltele, dormeau trei copilași, ca niște îngeri obosiți de calea depărtată a cerului, iar fundul bisericei era ocupat de țărani perduți în umbră; o singură lampă, aprinsă dinaintea unei icoane vechi, lumina această scenă de pietate creștinească.

Tăcerea adîncă ce domnea în locașul domnului avea un caracter misterios și era întreruptă din vreme în vreme prin strigătele sentinelelor dinafară. Toate capetele stau plecate, toate sufletele erau pătrunse de uimirea dulce a rugăciunei; toate cugetările își luaseră zborul către plaiurile cerești!... Deodată, altarul se deschise! Preotul apăru pe prag cu sfînta cruce în mînă, și glasul său răsunător vesti împlinirea marelui mister!

— Hristos a înviat!

— Adevărat a înviat! strigară toți creștinii.

Pe loc, biserica se umplu de lumine ca prin un efect magic. Prințesele aprindeau zîmbind, una de la alta, făclii de ceară albă și poleită, iar din mijlocul bisericei și pînă în fund, mulțime de plăieși, rezemați pe armele lor, țineau în mînă lumînările de ceară galbenă. Figurile lor espresive, pletele lor lungi, costumul lor pitoresc, topoarele, lancele, puștele cari străluceau printre ei compuneau un tablou de o mare originalitate.

Serviciul era acum pe la finele lui, cînd unul dintre păzitorii turnurilor veni în grabă de spuse că se auzea împușcări în direcția Hangului. La această veste se făcu o mișcare zgomotoasă în biserică. Țăranii ieșiră strigînd:

— Vine dușmanul! Pe luptă de acum, băieți!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Damele cu servitoarele lor se retraseră în altar, ca într-o cetate apărată de însuși Dumnezeu, iar prințul C. cu amicii săi se opriră în pridvor, ca să împartă praf și plumbi la pușcași.

Aicea se petrecu o scenă îngrozitoare ! Praful era vărsat într-o ladă neagră de pele ; Vali, îngenuncheat dinaintea ei și încongiurat de plăieși, cari se îndesau plecîndu-se deasupră-i cu lumînările lor aprinse, le da pe rînd fiecărui cîte o mînă de praf și le zicea :

— Tot în plin să trageți, copii ! fără a se gîndi nici el, nici ei la pericolul ce-i amenința. O singură scînteie căzută dintr-o lumînare ar fi zvîrlit în nouri și biserică, și oameni !...

— Mare noroc avut la voi ! observă Mehmed-aga după ce se termină împărțirea prafului.

— Pentru ce, efendi ? întrebă Vali.

— Pentru că norocul ține cu cei nebuni, răspunse ienicerul, îndreptîndu-se spre poartă.

Prințul C. se urcă în clopotniță și auzi în depărtare un vuiet de împușcătură care părea că se tot apropie de schit : el ordonă unui călăreț ca să se repeadă spre Hangu și să aducă știri despre cele ce se petreceau acolo. Călărețul sări pe sprintenul său cal de munte, plecă în fugă și dispăru în întunecimea rediului de molivi ; totodată Vali, întovărășit de doi plăieși, se duse să viziteze sentinelele de prin pregiurul zidurilor. Ieșind pe poartă, el se îndreptă mai întîi spre locul unde Mehmed-aga așezase avangarda, însă nu găsi pe nimeni în calea lui.

— S-au speriet mișeii și au fugit de la postul lor, zise el în gura mare.

— Cine a fugit ? întrebă un glas din marginea rediului.

— Pușcașii rînduiți de pază aice.

— Noi ? replicară mai mulți oameni, culcați pe sub copaci. Noi să fugim ? !...

— Voi sînteți ? zise Vali. Ce v-ați retras în rediu ?

— Ne-am retras la umbră, pentru că bătea luna în plin pe locul unde ne pusese jupînul Mehmed. De-a fi să vie dușmanul, el ne-ar fi luat la ochi ca pe niște rațe în baltă, cînd noi n-am fi văzut în cine să tragem. Mai bine să fim noi în umbră și ei în lumină.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Bine, dar văd că sînteți culcați ; v-ați pregătit de somn.

— Așa !... ne-am lipit urechea de pămînt ca să auzim de departe pasurile soldaților.

— Și ați auzit ceva pînă acum ?

— Auzit niște răcnete surde și cîteva lovituri de pușcă. Poate că s-au luat la harță slujitorii cu cei zece plăieși trimiși de ieri la capra podului de la Răpciuni.

— Se poate... să știți dar că dacă vor înainta soldații pînă aice, voi să vă retrageți în schit.

— Ne-om retrage după ce ne-om descărca durdele în ei, ca să le mai răcorim.

— Rămîneți cu bine, flăcăi !

— De bine să auzim, cocoane !

Vali se depărtă mulțumit și, ajungînd lîngă turnul despre pîrîul Hangu, găsi acolo pe Crețul, rezemat într-o ghioagă monstruoasă de stejar.

— Ce faci aice, Crețule ? îl întrebă.

— Stau de strajă, cucoane.

— Singur, singurel ?

— Ba cu astă ghioagă.

— De ce n-ai luat mai bine o pușcă ?

— Ce să fac cu ea ? Să trag o dată ș-apoi să-mi pierd vremea cu încărcatul ? Mai de folos mi-e ghioaga... cît mă întorc într-un picior, sfarm cîte cinci tidve cu o lovitură.

— Bravo, Crețule ! ești un voinic... dar spune-mi : ai auzit ceva spre Hangu ?

— Dar ; niște pocnete de pușcă.

— Și ce crezi să fie ?

— Știu eu ? Însă, precît mă ajunge mintea, nu cred să vie dușmanul ca să ne calce chiar acum.

— Pentru ce ?

— Pentru că doar n-a fi el așa de prost ca să-și închipuiască că noi îl așteptăm cu colaci calzi... Și lui îi e grijă ca și nouă, mai mult încă decît nouă ; pentru că are să treacă prin strîmtori și prin păduri unde și-ar putea găsi pe dracul... De-a fi să-și cerce norocul, el a să vie pe furiș în faptul zilei cînd om fi obosiți de osteneală și de somn. Astfel se vînează cocoșii de munte.

— Dar dacă o veni, ce-i zice ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— De venit poate să vie, iar de întors nu știu cum s-o întoarce !

Vali lăsă în urmă-i pe voinicul plăieș șuierînd o doină, și după ce făcu jurul schitului se întoarse la poartă, unde găsi pe principele C., pe amicii și pe Mehmed-aga.

— Toți oamenii se găsesc la posturile lor, zise el.

— Și cum le stă inima ? întrebă prințul.

— Bine de tot, ei sînt gata de luptă.

— Aferim ! murmură ienicerul, sucindu-și musteața.

Timpul însă trecea, și călărețul trimis nu se mai întorcea. Vîntul de noapte aducea din cînd în cînd vuiete de larmă, care deveneau îngrozitoare, și nedomerirea da pericolului nevăzut proporții colosale. Un al doilea călăreț fu răpezit pe drumul Hangului, dar nici acesta nu se întoarse.

— Ce li s-a întîmplat oare ? se întrebară cu toții.

— I-or fi ucis soldații !

— Ascultați ! zise Vali.

Toți tăcură... Acuma larma se înainta cu răpeziune, formată de răcnete, de tropote de cai, de pocnete înmulțite prin sonoritatea văilor...

Un pușcaș din avangardă veni alergînd spre poartă și răcnind :

— Iată-i că vin, iată-i !

— Gata sînteți, copii ? strigară prințul C.

— Gata ! răspunseră numeroasele glasuri ; și în adevăr, sub razele lunii se iviră la ferestrele turnurilor plăieșii cu puștile întinse, iar pe ruinele zidului dărîmat se înșirară, ca niște umbre, oamenii înarmați cu topoare și cu lănci. Prințul C., Vali și tovarășii lor își pregătiră armele ; Mehmed-aga scoase iataganul din seleaf și zise : *„La Allah ! illa Allah !“*, apoi se făcu o tăcere în sînul căria tot omul își auzea bătăile inimei. Larma răsuna acum în vecinătatea schitului ; ea pătrunsese în rediul de molidvi... Încă puține minute, și dușmanul era să apară...

Deodată, vro cincisprezece împușcături trăsniră între copaci, urmate de răcnete sălbatice, și pe loc se ivi pe marginea rediului.... un cupeu înhămat cu 8 postalioni și încongiurat de un pîlc de călăreți ! Era o cumnată a prințului C., care nu avea nici cît de puțin aspectul unui dușman... din contra, acea damă grațioasă venea de la Peatra

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

și, negăsind pe nimeni la curtea de la Hangu, ca luase pe lîngă trăsura ei atît plăieșii de la capra podului de la Răpciuni, cît și cei doi călăreți trimiși de la schit.

Toți acești oameni, vrînd să celebreze după obicei serbarea Învierei, chiuiră și împușcară tot drumul. Chiotele lor și ale surugiilor, pocnetele armelor și ale harapnicelor, tropotul cailor pe prundiș produseseră larma care ținea în uimire de două oare pe apărătorii schitului ; apărători imaginari, căci toate vestele sosite de la Peatra erau false, fiind provenite din *izvor sigur*.

Astfel se termină lupta neîncepută de sub poalele Ceahlăului !

Noaptea înaintă se petrecu în veselie și cîntări. Cimpoierul mai cu seamă avu mare succes prin balada următoare :

„ȘTEFAN ȘI CODRUL

Ștefan-vodă rătăcit
Intră-n codrul înfrunzit ;
Codru-i zice : — „Domn viteaz !
Îți curg lacrimi pe obraz ?"
— „Dar ! îmi plîng ostașii mei,
Morți, luptînd ca niște zmei !"
Codrul zise : — „Dragul meu !
Mîngîie sufletul tău,
Că din brazii mei trufași
Face-ți-oi voinici ostași !"
— „Fă !" răspunse multvoios
Domnul mîndru, inimos.
Codrul prinse a vui,
Brazii a-și însufleți.
Pe loc brazii, mari și mici,
Se schimbau în mari voinici
Și cu toții cuvînta :
— „Să trăiești, măria-ta !" etc., etc.

A doua zi boierii și țăranii se întoarseră la satul Hangului. Schitul rămase iar în părăsire, avînd însă un mormînt mai mult, un mormînt pe care sta un biet cîne plîngînd...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Cîteva zile în urmă, Vali primi un bilet de la un amic al său din Iași care-i zicea :

„Frate ! nu mai este nimica de sperat ! Întreagă tinerimea inteligentă a fost arestată sau împrăștiată. Domnul e triumfător ! Rămîne de acum ca bătrînii să răzbune pe copiii lor ; și o vor face-o ! Grigori Ghica s-a pus în capul mișcării și s-a înțeles cu boierii ca să lucreze la răsturnarea lui Sturza-vodă. Eu te sfătuiesc frățește să te depărtezi din țară cît mai curînd, căci sînt date ordine ca să te aresteze etc.“

Luînd dar adio de la prințul C. și de la familia sa, în sînul căria găsise o grațioasă ospeție, Vali plecă întovărășit de doi plăieși, Crețul și Cimpoierul, și, apucînd pe cărări cunoscute de ei peste munți și printre codri, ajunse către seară într-o poiană mărginașă cu Ardealul.

— Cuconașule, zise Crețul, să te oprești aice pînă a cădea noaptea, căci hotarul este păzit de slujitori cari au porunci aspre a nu lăsa pe nimeni să treacă. Descalecă în poiana asta de brazi și stăi acole ascuns pînă ce m-oi întoarce eu.

— Dar unde vrei să te duci, Crețule ? întrebă Vali.

— Vreau să merg ca să mă înțeleg cu ungurii de dincolo, de la pichet, pentru trecerea dumitale.

— Și nu te temi că te-or prinde slujitorii ?

— Atunci să agiungă ei, cînd or pune mîna pe Crețul !... Eu am poticele mele pe care numai șoimii și urșii le cunosc... Ș-apoi, ce zici de ghioaga asta ? Ian privește cum își arată dinții !

Zicînd aceste, Crețul dizmierda cu mîna piroanele cu care arma lui favorită era țintuită, apoi își legă calul de un brad și se depărtă în desimea pădurei.

Vali rămase deci cu Cimpoierul și se lungi pe mușchiul verde, observînd fizionomia inteligentă și originală a tovarășului său. Acest om de stat mijlociu avea un cap mic unde ochii ocupau atîta loc, încît și gura, și nasul, și bărbia se găseau foarte strîmtorate.

— Cimpoierule, îi zise Vali, crezi tu că s-ar fi bătut plăieșii cu soldații dacă acești ar fi venit la schidul Hangului ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Cum nu, cucoane ?... Le venise în taină vestea că stăpînirea voia să-i ia cu de-a sila la oaste, ca să-i ducă să se bată cu turcii și cu muscalii...

— Ei și ?

— Și s-ar fi luptat pînă mureau cu toții, numai ca să scape de război ! Așa e românul ! Îi place bătaie de bunăvoie, nu silită...

Vali găsea o mare plăcere ascultînd observările Cimpoierului, în vreme ce întunericul se strecura printre crengele brazilor și da codrului un aspect posomorît.

— Iacă și noaptea cu ștergarul pe ochi, zise acesta... Acuș s-auzi miorlăit de mițe sălbatice pe vîrfurile copacilor, să te crezi pe ceea lume [...].

Și-n adevăr, peste puțină vreme codrul începu a răsuna de un concert monstruos. O miorlăitură sentimentală dete semnalul acestui concert, și sute de glasuri îi răspunseră dintre crenge, unele subțiri și duioase, altele răgușite, altele provocătoare, altele furioase ; unele în tonuri de *prima donna assoluta*, altele cu tonuri de *contralto*, de *tenore*, de *basso*, și toate formînd la un loc un zgomot înfiorător. În fiecare copac străluceau ochii țintiți asupra lui Vali și asupra Cimpoierului, și numărul diletanților creștea necontenit.

— Hei ! suspină Cimpoierul, căci n-am cimpoiul cu mine să le țin hangul !...

— De ce nu l-ai luat de acasă ? întrebă Vali.

— Cum de nu l-aș fi luat, păcatele mele ! dacă nu mi-ar fi ars casa cu cimpoi cu tot !... Știi, vorba românului : nevoile umblă cu cîrdul și cu colinde !

— Și-ți pare rău de casă, Cimpoierule ?

— Ba mai rău de cimpoi : el mă făcea să-mi treacă de urît și aduna pe toate fetele din munte prinpregiurul meu.

— Se vede că-ți plac fetele.

— Îmi plac foc !

— Dar tu lor ?

— Și ele mie... știi cîntecul ?...

— Care ?

— Nu-l știi ? Ascultă ; am să ți-l cînt în ciuda motanilor cari ne asurzesc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Cimpoierul se rezemă de un brad și cîntă o arie cu totul originală pe cuvintele următoare :

„Cîte flori și cîte stele,
Toate-s fete frumușele !
Cîte stele, cîte flori,
Toate-s fete și surori !
De-aș putea, n-aș mai alege,
Ci pe toate le-aș culege
Și le-aș strînge la un loc
Lîngă inimă cu foc."

Armonia cîntecului întrerupse concertul motanilor, dar și cîntecul fu întrerupt prin sosirea lui Crețul, care zise :

— Hai, cucoane ! căci am pus la cale cu ungurii de dincolo... Hai iute ; nu-i vreme de perdut.

— Bine, răspunse Vali, îndreptîndu-se către calul său.

— Lasă calul, cucoane, și hai pe jos, adăogi plăieșul ; căci tropotul cailor ar trage luarea-aminte a slujitorilor de pe hotar. Eu oi apuca înainte, și tu, Cimpoierule, să te iei cu boierul după semnul ce voi da din cînd în cînd... Știi tu semnul nostru.

— Îl știu ca pe tine, răspunse Cimpoierul.

Crețul se perdu în umbrele nopței.

— Încotro mergem ? întrebă Vali pe tovarășul său.

— În partea unde se aude ciripind o păsărică.

Vali ascultă și auzi o ciripire foarte naturală, care se tot depărta. Cimpoierul răspundea din cînd în cînd prin o altă ciripire, tot așa de bine imitată, și se abătu de pe cărare, ca să apuce mai în stînga, pe iarbă. Acele semnaluri se repetau regulat și făceau a crede pe Vali că se găsea în codrii Americei, luînd parte la una din scenele sălbaticilor descrise de Fenimore Cooper. Spre complectarea acestei iluzii, un tablou neașteptat se prezentă deodată ochilor lui : într-o poiană largă ardea un mare foc de vreascuri și răspîndea lumine fantastice împrejur, iar pe lîngă foc ședeau vreo zece oameni înarmați și cu pepturile goale.

— Iaca slujitorii, zise încet Cimpoierul.

— De unde cunoști că-s slujitori ? întrebă Vali. Nu au uniformă și, după figurile lor, aș presupune mai degrabă că-s o ceată de hoți.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Și asta se poate, cucoane... Slujitori, hoți, tot ca una, fata mea... Noi să ne ferim de dînșii și să ne furișăm pe sub copacii de pe marginea dumbrăvei.

Ei se dosiră pe după brazi și înaintară cu multă prudență în direcția slujitorilor, cari, ocupați fiind cu un mare ceaon de mămăligă, rideau și mîncau fără a-și întoarce capul spre cărarea ce ducea la hotar.

— Acu-i acu, boierule, observă Cimpoierul: avem de făcut vro sută de pași între umbră și lumină pin-a sosi la zăvoiul cela, unde aud pe Crețul ciripind... Să mi te faci șopîrlă, cucoane, și să luneci pe iarbă ca vîntul, ca să nu te simțească mîncăii cei de slugitori.

— N-ai grijă, Cimpoierule... De-or sări la mine, le-oi arăta gura pistoalelor.

— Nu zic ba, însă ce-i în mînă nu-i minciună... Nici să vezi draci, nici cruce să faci.

— Cred că nu ți-e frică, române! întrebă Vali, zîmbind.

— Ba, zău, frică de tot, însă pentru d-ta, nu pentru mine. Pălăria d-tale e albă, se zărește de departe, și de te-a vedea vreun slujitor, ar avea țintă minunată de tras cu flinta... Ține căciula mea, că-i neagră, și dă-mi mie pălăria, ca să nu cumva...

— Mulțumesc! replică Vali, uimit de generozitatea Cimpoierului. Nu vreau să te espun la moarte.

— De mine n-a fi pagubă mare c-oi peri, dar d-ta... Cneazul te-a dat pe seama noastră și trebuie să te ducem bun teafăr pînă dincolo de hotar.

— Ești un bun suflet de om, Cimpoierule, și nu te-oi uita niciodată! zise Vali, strîngînd mîna Cimpoierului cu recunoștință.

— Bun, nebun... să nu perdem vremea... Na căciula mea.

— Mulțumesc încă o dată, dar nu mă lasă cugetul să primesc...

O nouă ciripire mai accentuată răsună în zăvoi.

— Crețu-și perde răbdarea! observă Cimpoierul... Hai! cu ajutorul Domnului!

Vali se răpezi, lunecînd pe iarbă ca o umbră, și ajunse în zăvoi fără accident, urmărit de tovarășul său; aice el găsi pe Crețul vorbind cu un om străin, un ungur scurt și șchiop, care ținea doi cai de căpestre.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Iute pe cal, cuconașule ! îi zise Crețul, și du-te cu ungurul ăsta unde te-a duce el.

Vali mulțumi ambilor plăieși după cum se cuvenea și le spuse rămas bun.

— Să mergi cu Domnul, replicară Crețul și Cimpoierul, și să te aducă Dumnezeu cu bine în țară !

Încălicînd și luîndu-se pe urma ungurului, Vali pătrunse mai afund în zăvoi și trecu un pîrîu care desparte Ardealul de Moldova, apoi începu o fantastică alergare, cînd prin desimi de arbori, cînd prin locuri deschise și luminate în plin de focul slujitorilor, pînă ce, în fine, se afundară în întuneric, depărtîndu-se de linia hotarului. În curînd, ajunseră la un deal drept, pe care caii se suiră în fugă, și cînd se opriră pe culme, Vali se văzu înconjurat de vreo zece oameni cari aveau un aspect destul de sălbatic. Aice era pichetul unguresc.

Căprarul, un român din satul învecinat, se apropie și zise :

— Bine-ai sosit, domnule !

— Bine v-am găsit ! răspunse Vali.

— Vrei să mergi la Tulgiș ?

— Dar !

— Bine, te va duce Micleș ; poftim în casă ca să le afumăm.

Vali se coborî de pe cal și intră în camera pichetului, foarte întrigat de această propunere ; însă nedumerirea lui nu ținu mult, căci căprarul aduse o lopățică plină de cărbuni aprinși, aruncă peste ei un pic de cilți și afumă hainele tînărului călător cu o gravitate de pontif antic.

— Pentru ce-mi dai fum ? întrebă Vali, rîzînd.

— Pentru ca să te curățim de ciumă și de holeră, răspunse căprarul.

Micleș, un ungur nalt, cu părul roș și cu un țăpoi de fer în mînă, veni să spuie că e gata de plecare. Vali, pîn-a nu ieși, împărți cîtiva galbini la grănicieri, cari strigară cu zgomot : *„Elljen !“* [1] Iar căprarul, ajutîndu-i a se urca pe cal, îi zise la ureche :

[1] Trăiască ! (Magh.)

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Pentru binele d-tale, domnule, să laşi pe Micleş să meargă tot înainte şi să ţii mîna pe pistoale tot drumul... Auzi, domnule ?... Să nu rămîie Micleş în urma d-tale.

— De ce ? întrebă Vali... Micleş nu-i om bun ?

— Ba-i bun el, dar a văzut că ai bani ; şi banu-i ochiul dracului...

Vali plecă iar prin întuneric, observînd cu luare-aminte povaţa căprarului şi, după o nouă alergare de o oră, ajunse la Tulgiş.

— Halt ! strigă deodată o sentinelă ascunsă ; Micleş intră în esplicare cu soldatul şi peste puţin tînărul nostru emigrant fu dus şi închis într-o casă de lemn, sub paza a doi grăniceri.

El era arestat de autorităţile austriace [1]

. . . . . .

Peste 15 zile Vali priimi următorul răspuns :

Londra, ... 1849

Ah ! scumpul meu Vali, îmi tremură mîna scriindu-ţi aceste rînduri şi inima-mi se bate astfel de tare că pare a vroi să-mi iasă din sîn pentru ca să zboare la tine. Scrisoarea ta iubită e dinaintea mea, dulce, spirituală, plină de simţire, plină de soarele Orientului : ea mi-au adus cîteva raze fierbinte, care au luminat pentru mine ceriul întunecat sub care mă aflu de cîteva zile, căci nu ştii ? Soarta mea bizară m-au adus la Londra !

Îţi închipuieşti, iubitul meu, pe biata Dridri perdută în negurile Engliterei, tristă, regretînd trecutul şi neştiind ce-i pregăteşte viitorul ? Oh ! pentru ce destinul ne face să gustăm încîntările fericirei depline dacă este ca mai tîrziu să le perdem pentru totdeauna ! pentru ce te-am întîlnit ca pe tine în viaţa mea dacă nu mi-au fost permis să mor înainte de a cunoaşte amarul despărţirei !... Dar ce vorbesc de mine, cînd tot sufletul meu e aproape de Vali ? Nu vreu să mai plîng, nu vreu să te mai întristez cu jelaniile mele, nu vreu să mă arăt ochilor tăi altmintere decît cum m-ai cunoscut, veselă şi rîzătoare.

---

[1] Aici se termină textul apărut în *Revista contimporană* şi începe textul reprodus de noi după un alt manuscris în care se află o încercare a lui Alecsandri, nedusă la capăt, de a încheia romanul său.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ce voiagiu încîntător am făcut în compania ta pe Marea Mediterană, pe la Napoli, pe la Malta, pe la Smirna, pe Bosfor, prin toate acele locuri dizmierdate de razele soarelui, unde viața cu tine ar fi atît de dulce !... Viața cu tine !... iar mi se împle ochii de lacrimi...

Napoli ! ai văzut Napoli, dragul meu, și ai avut curagiu să te duci mai înainte ?... Eu, în zilele mele de splendoare, am cunoscut pe un nobil napolitan, contele Giuseppe Morri, care era foarte îngîmfat de frumusețea lui și repeta necontenit faimosul proverb : Vedi Napoli, e poi Mori [1]. *El îmi spunea că luna din patria lui e mai caldă și mai luminoasă decît soarele Parisului. Așa să fie ?*

Ai observat, iubite Vali, cît mă preocup de soare ? De cînd ne-am despărțit îmi e tot frig și am căpătat nostalgia soarelui, mai cu seamă aice, în Londra, unde el este înlocuit prin gazul fănarelor. Ce oraș trist e Londra ! Ce nație mașinală, ce obiceiuri diferite de-ale noastre ! Aice veselia pare o importație străină, căci singurii oameni care se aud grăind și rîzînd pe strade sînt francezii. Englezii nu se primblă, ci toți alerg după trebi, cu gîndul la bani și urmînd preceptul lor favorit Times is monney [2], *căci englezii au monetizat chiar și timpul. Aice e locul contrasturilor celor mai esagerate, a bogației fabuloase și a mizeriei sordide ; aristocrația se arată la Hyde-Parc în carete strălucite cu cîte doi lachei pudruiți îndărăpt și saracii cu picioarele goale sînt înveliți în niște rufe peticoase, care întrec mantaua arlechinului prin împestrițarea lor.*

Am văzut într-o dimineață de la ferestrele mele măturătorii stradelor în frace, dar ce frace ! și femeile lor cu șaluri și capele, dar ce capele, ce șaluri !... Am crezut că fac un vis fantastic și că asistez la carnavalul mizeriei. Însași atmosfera umedă și plină de fum de cărbune de pămînt părea că plînge de mila lor, stropindu-i cu lacrimi... de cerneală.

Iată, iubitul meu, în ce iad sînt exilată eu, vesela ta Dridri, care n-a mai rîs de cînd am rămas singură... Îți aduci aminte de rîsetele noastre nebunești din Paris ? Ră-

---

[1] Să vezi Napoli și apoi Mori *(ital.)*, dar sensul real al cunoscutelor cuvinte italiene, pe care le parafrazează în glumă nobilul italian, este : „Să vezi Napoli și apoi (poți) să mori !"

[2] Timpul e bani (engl.).

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

sunetul lor depărtat vine cîteodată de mă trăzește din somn ; atunci deschid ochii, te caut împregiurul meu cu o dulce bătaie de inimă... dar au fost un vis — și eu cad suspinînd cu capul pe perne...

Am întrerupt această scrisoare în timp de cîteva oare pentru ca să mă liniștesc și să-ți pot spune pentru ce mă găsesc la Londra, însă înainte vin să te sărut ca o soră și să reclam indulgența ta. Acum ascultă :

Zece zile în urma plecărei tale, lord F. se prezentă la mine și îmi zise :

— Domnișoară, iată trei ani de cînd te cunosc, trei ani de cînd te iubesc, trei ani de cînd aștept să perzi ura ce ai în contra englezilor. Cînd locuiai în otelul d-tale, ai respins propunerile mele sub cuvînt că erai fericită de amicia contelui și că nu doreai nimica mai mult. Amicia contelui ținu cît averea lui, și într-o zi el dispăru, atrăgîndu-te în ruina lui.

— Te înșeli, mylord, i-am răspuns.

— Știu, replică lordul, că singură ai sacrificat tot ce era a d-tale pentru ca să scapi numele contelui de pata de failit. Ai făcut un act sublim, dar și o nebunie totodată, și astfel ai răsturnat toate planurile mele.

— Ce planuri ?

— Contele fiind un obstacol între d-ta și între mine, am căutat să-l înlăturez și am contribuit mult la ruina contelui, îndemnindu-l la cheltuieli mai presus de averea lui... Nu te indigna, domnișoară, căci am o scuză triumfantă în amorul ce mi-ai inspirat din ziua cînd te-am văzut.

Aice, lordul tăcu puțin, plecînd capul cu tristeță și apoi continuă :

— Soarta mea e amară și neînțeleasă !... Sînt tînăr, am o avere colosală, fac parte din aristocrația cea mai înaltă a Engliterii, sînt membru Parlamentului și cu toate acestea nu am nici destul merit, nici destulă elocuență pentru ca să înduplec în favorul meu inima unei copile ! Mărturisesc, domnișoară, că merit măcar de-a fi jălit... După disparirea contelui ai rămas singură și te-ai mutat în strada Havrului, unde ocupai un apartament modest. M-am prezentat și atuncea dinaintea d-tale și ți-am oferit un otel mult mai luxos decît acel ce ocupaseși, punînd toată averea mea la picioarele d-tale. Îți aduci aminte cuvintele ce mi-ai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

răspuns? Mie îmi stau înfipte în inimă ca niște pumnare: «Prea tîrziu, mylord, mi-ai zis cu o zîmbire grațioasă dar crudă; acum cunosc distanța care există între amicie și amor!»

Lord F. îngălbeni și urmă cu glasul uimit:

— În adevăr, nenorocirea care mă prigonește făcu și astă dată ca să vin prea tîrziu; un străin emigrat din țara lui știuse să găsească calea inimei d-tale!... Îl iubeai cum iubește o femeie pentru întîia oară în viața ei, cu abnegare, cu credință, cu toate iluziile tinereței. El însă te iubea cum meritai să fii iubită?

— De mă iubea Vali? am zis, sculindu-mă în picioare. Privește în ochii mei, mylord, dacă vrei să te convingi cît am fost de iubită!

— Nu mă îndoiesc, răspunse lord F., că îi daseși toată inima, și tocmai aceasta m-au desperat mai mult atunce. Îmi fusese cu putință să ruinez o avere ca a contelui pentru ca să te despart de el, dar nici Dumnezeu nu ar fi putut să răsipească comorile de dragoste ce se dezveliseră în sufletul d-tale... și însă trebuia să fii a mea, căci mintea și viața îmi erau în pericol; trebuia să fac pe d-l Vali a părăsi Parisul!

— Cum, mylord, ai avut cruzimea să contribui la plecarea lui Vali? am strigat eu cu indignație.

[. . . . .]

— D-ta, Dridri, ești jună, ai cunoscut toate încîntările amorului, ai gustat din cupa fericirei lumești și poți să-ți încununi viața prin un act de generozitate îngerească contribuind la realizarea dorințelor unui om care te iubește de trei ani... Ascultă-mă, te rog, fără a mă întrerupe; domnul Vali e dus din Paris și negreșit perdut pentru d-ta. El este chemat a giuca un rol oarecare în patria lui, a prinde rădăcină în ea, a se însura poate... dar a se însura, căci e tînăr și prin urmare supus la furtunele vieței... Care este perspectiva ce se desfășură dinaintea d-tale? Singurătate și jălirea! Perspectiva e tristă și eu te iubesc prea mult pentru ca să nu cerc tot în lume spre a te feri de un asemine viitor...

Aice lord F. se apropie de mine, îmi luă mîna și îmi zise cu multă simpatie:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Dridri, vrei să scapi de singurătate? Vrei să cunoști nemărginita mulțămire de-a ferici zilele unui om onorabil?... Dridri, vrei să fii soția mea?... dar soția mea legitimă!... Zi un cuvînt, și în curînd te vei numi lady F. Îți cunosc cualitățile inimei și știu cît ești de demnă a intra cu fruntea naltă în societatea cea mai respectabilă... Înțeleg că propunerea mea te surprinde și că ai poate nevoie să consulți pe... Ei bine... fie!... Îți dau timpul necesar ca să te gîndești, și, pentru ca să te las cu totul liberă în decizerea ce vei lua, eu plec astăzi la Londra. Acolo te va aștepta un apartament în casa unei dame respectabile, care m-au crescut de mic... Cînd te-i hotărî să-mi acordezi grația pe care ți-o cer, îi trece Manșa și vei veni la Londra: eu voi merge în toate zilele la Miss Howard ca să cercetez dacă ai sosit și să-ți aduc corona de duchesă...

Zicînd aceste cuvinte, lord F. îmi sărută mîna și se duse, lăsîndu-mă sub o impresie adîncă!... Scumpul meu Vali! Am luptat cu mine două săptămîni de-a rîndul, în sperare că voi primi de la tine vreun răvaș care să-mi vestească întoarcerea ta în Paris, dar în fine, perzînd orice sperare și văzîndu-mă amenințată de-a cădea, ca multe din cunoștințele mele, în valurile unei vieți zvînturate spre a învinge zilnicele nevoi, mi-am pus mîna pe inimă, zicîndu-ți ție, amicul meu, un adio dureros și iată-mă-s la Londra.

Lord F. face acum pregătirile necesare pentru cununia noastră. În ziua cînd vom fi uniți vom pleca împreună ca să ne așezăm în Italia... Iată, scumpul meu, tot adevărul!... Acum, cu lacrimile-n ochi, vin să te rog ca să-mi răspunzi: bine sau rău am făcut? Oricum să fie însă, sufletul meu va fi în veci cu tine, Vali, tu, care mi-ai dat cea mai mare fericire pre pămînt.

Adio, iubitul meu, adio! Permite-mi în viitor ca să am, ca în trecut, un loc cît de mic în inima ta... O, Vali! O! dragul meu, nu mai văd ce scriu, lacrimile mă înădușă... Adio... Scrie-mi... Îți dau ultima mea sărutare și pun tot sufletul meu în ea.

Constantinopoli, 1849

Scumpa mea Dridri, ți-am promis să-ți fac descrierea călătoriei mele pănă la Constantinopoli, și dacă m-aș as-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

culta, ți-aș trimite un volum întreg, astfel mă simt fericit de a convorbi cu tine. Îmi pare că ești lîngă mine, cu gentileța ta de veselă păsărică : îmi pare că te văd zimbind cu oarecare maliţiozitate în vreme ce-ți povestesc cele ce-am făcut și văzut de cînd am plecat din Paris ; îmi pare că aud glasul tău mult iubit aplicîndu-mi proverbul francez : À beau mentir qui vient de loin [1]. *Cu toate aceste, încep mai întîi a te săruta, apoi te ieu pe genunchi, ca pe un copil zburdalnic, și îți promit o lungă și frumoasă poveste, dacă îi fi cuminte*" [2].

(*Revista Contimporană*, 1 mai, 1 iunie 1873; ultimul fragment, nepublicat niciodată de Alecsandri, e reprodus după ms. 817 din Biblioteca Acad. R.S.R.)

---

[1] Poate minți cel ce vine de departe (fr.).
[2] Manuscrisul lui Alecsandri este neterminat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr